

відмові від реалізації інвестиційного проекту на 123,13 млн грн. Однак ефект, отриманий у результаті порівняння приросту капіталу при впровадженні інвестиційного проекту з приростом капіталу при відмові від його реалізації, за запропонованою методикою на 79,22 млн грн більше, ніж за загальноприйнятою. Це лише підтверджує висновок про доцільність реалізації інвестиційного проекту.

Більш складним є оцінювання ефективності інвестицій у випадку, коли крім умовно-власних і умовно-позикових коштів для здійснення інвестиційного проекту залучаються позикові кошти. Формула розрахунку ефективності інвестиційного проекту з залученням позикового капіталу корегується на суму обслуговування боргу й повернення основної його частини згідно з графіком погашення кредиту.

Існують позики, пов'язані з інвестиційним проектом. Тоді сума обслуговування боргу (процент) відноситься на зменшення отриманого прибутку від реалізації інвестиційного проекту. В одному випадку може бути залишкова сума коштів (залишкова вартість) – ще не використані суми інвестицій; в іншому – якщо для фінансування проекту залучаються займи, тоді інвестується вся сума коштів, і залишкової вартості немає. Однак, слід урахувати, що залишкова вартість може бути “напрацьована”, тобто спочатку залишкової суми інвестицій може й не бути, але в процесі господарської діяльності в підприємства можуть з'явитись грошові кошти, не пов'язані з цим інвестиційним проектом і використані в якості джерела фінансування (власні інвестиції). Наявна сума обслуговування боргу й основна частина кредиторської заборгованості погашаються як із прибутку, так і з отриманого в ході функціонування підприємства додаткового капіталу – власних інвестицій.

Висновки. У результаті дослідження розв'язано важливе завдання теоретичного обґрунтування, розробки і впровадження більш точних методів оцінки ефективності окремих управлінських рішень і діяльності підприємств в цілому з оцінкою їх фактичного фінансового стану, що надало змогу сформулювати такі висновки:

1. Установлено у ході дослідження та аналізу існуючих класифікацій інвестицій, що вони в основному характеризуються неусталеністю підходів до оцінки їхньої ефективності. Запропоновано диференціювати інвестиційні проекти залежно від їхніх класифікаційних ознак і відповідно специфічних методів їхньої оцінки.

2. Виокремлено інвестиційні проекти в об'єкти, пов'язані з корінним переозброєнням, та інвестиції в окремі машини й обладнання

3. Обґрунтовано, що оцінку безальтернативних інвестицій доцільно здійснювати прямим методом розрахунку з урахуванням фінансового стану підприємства, аналізуючи вплив його заборгованості за відсотковим зобов'язанням на величину інвестиційних ресурсів.

Література

1. Нусинов В. Я. Оценка эффективности инвестиций на базе имитационного моделирования денежных потоков предприятия-инвестора / В. Я. Нусинов // Придніпровський науковий вісник. Економіка. – 1998. – № 10 (77). – Ч. 2. – С. 67–75.

2. Нусінова О. В. Види фінансової неплатоспроможності підприємства в сучасних умовах / О. В. Нусінова // Друга міжнар. наук.-практ. конф. “Теорія перебудови економіки” (25–27 жовт. 2001). – С. 22–23.

3. Нусінова О. В. Особливості використання коштів підприємства у цілях інвестування з урахуванням його фінансового стану / О. В. Нусінова, В. С. Адамовська // Зб. наук. пр. Черкас. держ. технолог. ун-ту. Серія “Економічні науки”. – Черкаси : ЧДТУ, 2010. – Ч. 1. – Т. 1. – С. 78–81.

4. Нусинов В. Я. Методы оценки экономической эффективности инвестиционных проектов с учетом альтернативного вложения / В. Я. Нусинов, В. С. Адамовская // Майбутнє-аудит : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 4.12.2009 р. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2009. – С. 50–51.

5. Нусинов В. Я. Особенности использования денежных средств предприятия в целях инвестирования с учетом оценки его финансового состояния / В. Я. Нусинов, В. С. Адамовская // Теорія і практика сучасної економіки : матеріали XI міжнар. наук.-практ. конф., 6–8.10.2010 р. – Черкаси : ЧДТУ, 2010. – С. 116–118.

6. Баранов А. Л. Методы повышения экономической эффективности инвестиционных проектов на промышленных предприятиях. – СПб., 2007. – 163 с.

УДК 330.43:631.152.2

О. М. РИБАК, А. В. КУЦ
Національний авіаційний університет, м. Київ

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Розглянуто та оцінено стан залучення інвестицій та розвиток інноваційної політики в сільськогосподарських підприємствах України. Запропоновано модель вдосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності українських підприємств у галузі сільського господарства.

Considered and evaluated the status of investment and development of innovation policy in the agricultural enterprises of Ukraine. A model to improve innovation and investment activities of Ukrainian enterprises in agriculture.

Ключові слова: інновації, інвестиції, інвестиції в основний капітал, сільське господарство.

Вступ. Матеріально-ресурсне забезпечення землеробства, його ефективний розвиток на інноваційній основі в сучасних умовах безпосередньо залежить від обсягу, структури та напрямку інвестицій, впровадження нових технологій та систем обробки й зберігання культур, забезпечення достатнього рівня платоспроможності, зміцнення фінансової стійкості та поліпшення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств. Саме достатні інвестиції є запорукою підвищення ефективності землеробства, забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому продовольчих ринках.

Основні недоліки й помилки в інвестиційно-інноваційних проектах, що виявляються на передінвестиційній стадії або в процесі впровадження, проявляються у недостатньому врахуванні перспективної потреби в техніці й обладнанні, некоректному визначенні вартості залученого капіталу в основні засоби, недостатньому економічному обґрунтуванні проектних рішень при розрахунках економічної ефективності.

Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку останнім часом привертала увагу таких вчених-економістів, як А.М. Вдовиченко [2], О.І. Янковська, [3]. Про необхідність інновацій в аграрному секторі говорить в своїх роботах П.А. Лайко [4] та ін.

Разом із тим до тепер невирішеною залишається низка актуальних питань організаційно-економічного плану щодо інноваційно-інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств, що і визначило актуальність теми, мету та завдання цієї статті.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування підходів до забезпечення ефективного інвестиційного розвитку сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі.

Відповідно до окресленої мети визначено завдання статті: визначити сучасний стан та перспективи інвестиційно-інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, застосовуючи порівняльний аналіз із провідними країнами світу, окреслити шляхи та перспективи розвитку аграрного сектора України за рахунок освоєння інновацій в ресурсозберігаючі технології.

Результати дослідження. Процес людського господарювання практично не реалізується без засобів праці, а головне майже не змінюється якісно. Предмети праці, ще з часів первіснообщинного ладу є одними з найбільш динамічних елементів господарювання при чому як якісно так і кількісно. Саме вони, як показує історія розвитку економічних знань, виступають, найактивнішими за своїми наслідками трансформаційними елементами господарювання. І деміургія людини (створення людиною власного – неприродного, штучного світу) [6, с. 127] виявляється направленою на предмети праці та технології, вона реалізується як технодеміургія, через яку і проводиться вільна і активна господарська діяльність людини в цілому. Звідси ефективність управління економікою на пряму пов'язана з впровадженням техніко-технологічних досягнень людства.

В умовах жорсткої міжнародної конкуренції та загального курсу на розвиток ресурсозберігаючих технологій український аграрний сектор, маючи чудові природні та кліматичні умови відстає від Європи за показниками врожайності майже вдвічі. На наш погляд, причинами подібних тенденцій є: високий рівень цін на сировину та ресурси; використання матеріалоємних технологій; зношеність основних фондів галузі та інші аспекти, що пов'язані з використанням застарілої техніки та технологій.

За результатами аналізу даних Мінстату [1] очевидним стає нестача сільськогосподарської техніки на місцях (рис. 1). Так станом на кінець 2011 р. кількість посівних площ становила зменшилась порівняно з 1990 р. на 20 %, а середньооблікова кількість техніки господарств порівняно з 1990 р. зменшилась в середньому на 69 %. Що говорить про катастрофічну нестачу сільськогосподарської техніки на місцях.

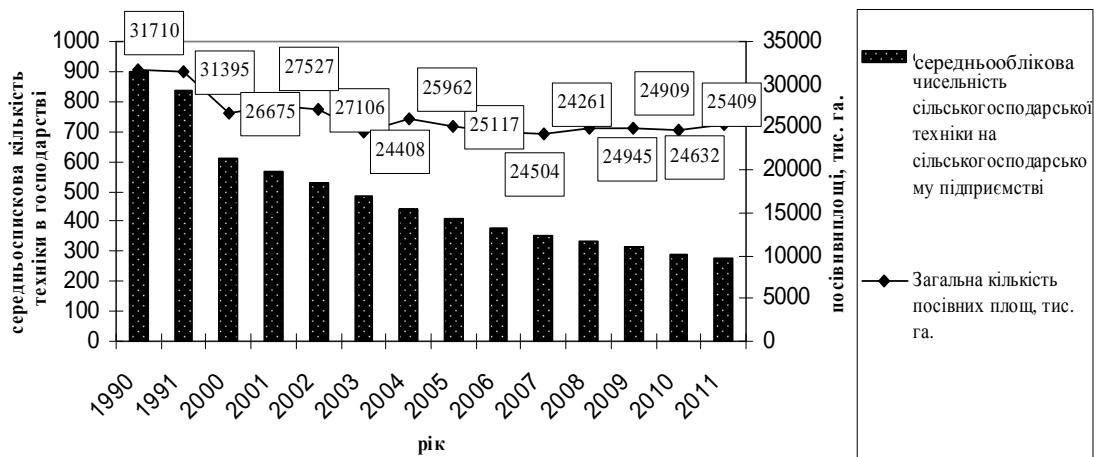

Рис. 1. Тенденції забезпеченості технікою сільськогосподарських підприємств України

За існування означених тенденцій, варто додати, що сільськогосподарське виробництво достатньо чутливе до цін на ресурси. Зміна ціни ресурсів на кілька відсотків спричиняє збільшення цін у рази. Витрати на ресурси дорівнюють більш ніж 50 % загальних виробничих витрат. Проблема полягає в тому, що більша частина витрат, що відносяться до матеріальних, витрачається одноразово й одночасно. А це потребує від окремо взятого

господарства вилучення з обороту достатньої кількості грошового капіталу [5]. Витрати на сировину та матеріали мають здійснюватись на початку операційної діяльності, а отримання виручки відбувається тільки через певний проміжок часу.

При дослідженні структури витрат на виробництво продукції рослинництва, було визначено, що найбільшу частку становлять матеріальні витрати в середньому від 60 до 80 % [7]. Основними серед матеріальних є витрати на насіння та посадковий матеріал, мінеральні добрива та нафтопродукти (рис. 2). Навіть при значній зміні виду та типу технологічного процесу підприємство сільського господарства не може відмовитись, чи істотно скоротити витрати на насіння та мінеральні добрива. Можна оптимізувати обсяг використання ресурсів, контролювати якісні та споживчі характеристики, але виключити дані статті з переліку витрат – не можливо. Як було встановлено, основним фактором, що впливає на собівартість в рослинництві є ціна на нафтопродукти, насіння та мінеральні добрива. Звідси оптимізація їх використання є основним способом зменшення собівартості продукції рослинництва. Одним з основних шляхів цього процесу є підвищення продуктивності техніки, що використовується господарством.

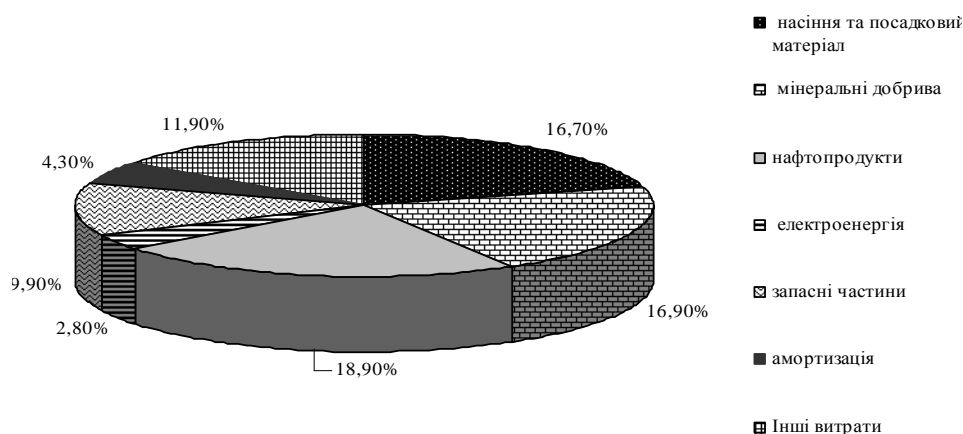

Рис. 2. Структура витрат на виробництво продукції рослинництва станом на кінець 2010 р.

На сьогодні стан сільськогосподарської техніки середньостатистичного українського аграрного підприємства не можна назвати задовільним. Морально та фізично зношене обладнання радянських часів вимушено обслуговує посівні площі обсяг яких лишився практично не змінним (рис. 1). За даних умов, лише за рахунок інновацій в основний капітал можна швидко і ефективно трансформувати сільськогосподарське виробництво, стимулювати мале і середнє підприємництво та водночас забезпечити вихід на світовий ринок, що надзвичайно важливо для нашої держави з її величезним потенціалом аграрної країни [4, с. 27]. Інвестування в інновації може здійснюватися через досить широкий перелік каналів, які належать як до сфери державних фінансів, так і до сектора фінансового ринку [2, с. 208].

Виходячи з аналізу обсягів інвестицій по всіх видах економічної діяльності сільське господарство має значно меншу частку (близько 8,1 %) у загальній структурі інвестицій в основний капітал, ніж від фінансової діяльності, державного управління, освіти, охорони здоров'я та соціальної допомоги. Обсяг інвестицій в сільське господарство з року в рік зростає і станом на кінець 2010 р. становив 12,2 млрд грн. Галузева й секторна структура розподілу інвестицій демонструє, що значна частина капіталовкладень припадає на промисловість, транспорт, торгівлю і харчову промисловість, що свідчить про загрозу падіння виробничого потенціалу як за обсягами та номенклатурою продукції, так і за складністю використання технологій (табл. 1).

Таблиця 1

Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності, млн грн

Галузь	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Промисловість	76617,7	57657,6	58558,2
Діяльність транспорту та зв'язку	32558,4	24555,1	29084,5
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	48839,6	25677,6	37189,2
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	16890,1	9381,7	12230,8
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	24694,5	14091,2	11829,6
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорт	5420,5	4808,5	5314,6
Будівництво	12469,1	5324,9	4966,2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3530,6	1931,6	2753,9
Діяльність готелів та ресторанів	3221,9	2589,0	3072,3
Освіта	2321,7	1484,3	1872,5
Фінансова діяльність	4636,0	3358,8	2859,3
Державне управління	1819,4	894,2	1294,8

Як свідчать дані таблиці, у 2010 р. порівняно з 2008 р. інвестиції в Україну за всіма видами економічної діяльності зменшились на 61989,1 млн грн, при цьому в сільське господарство лише на 4659,3 млн грн і складають 5,1 % від загальної кількості інвестицій у всі види економічної діяльності. І це за умов позиціонування України, як аграрної держави.

Валовий збір зернових культур за 2011 р. становить 56674,9 тис. т, що на 28,6 % більше, ніж у попередньому 2010 р. тоді, як у 2010 р., порівняно з 2009 на 4,6 % менше. Значне збільшення валового збору відбулося по таких основних сільськогосподарських культурах: пшениця озима (на 51,8 %), ячмінь озимий (на 35,5 %), кукурудза на зерно (76,9 %), соняшник на зерно (21,5 %), рис. 3.

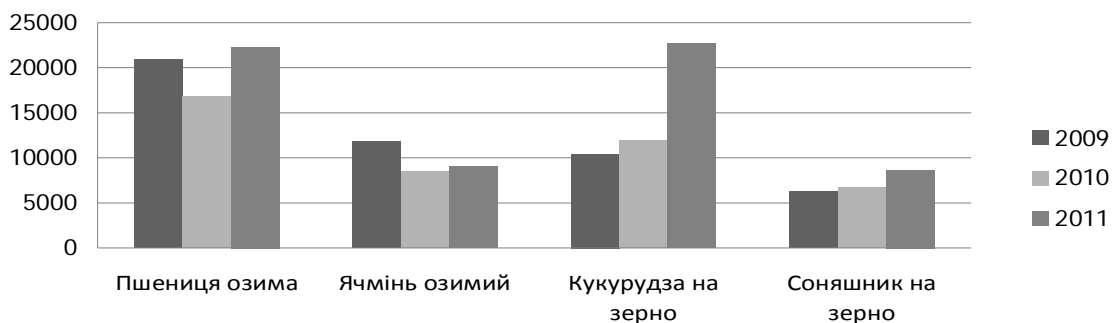

Рис. 3. Динаміка валового збору основних сільськогосподарських культур, тис. т

За даними Держкомстату України за період 2008–2010 рр. урожайність сільськогосподарських культур не має помітної тенденції до зростання. При цьому, щодо окремих сільськогосподарських культур має місце зниження урожайності, у 2010 р. порівняно з 2008 р. Наприклад, урожайності зернових та зернобобових культур – на 8,2 ц/га, соняшника – на 0,8 ц/га, тоді як урожайність цукрових буряків зросла всього – на 3 ц/га, картоплі – 15 ц/га [1].

Поступове збільшення цін на паливо миттєво спричиняє збільшення витрат в розрахунку на 1 га посівної площі. Станом на початок 2012 р. ціна на нафтопродукти та пальне постійно зростає, що призводить до збільшення витрат на вирощування основних сільськогосподарських культур з період 2006–2011 рр. в середньому на 30–150 %. При цьому особливий вплив зростання цін на паливо мало на виробничі витрати з вирощування пшениці, кукурудзи, соняшнику та ріпаку. Дані продукти складають основну статтю доходів від експорту держави, і стабільні ціни на них впливають на конкурентоспроможність української продукції рослинництва на зовнішньому ринку. Постійне зростання цін на матеріальні ресурси та не раціональне їх використання, в наслідок застарілої матеріально-технічної бази, призводить до втрати позицій на міжнародному ринку.

Україна у 2010 р. за показником урожайності поступалась провідним виробникам аналогічної продукції по всіх основних сільгоспкультурах (табл. 2).

Таблиця 2

Урожайність основних сільгоспкультур у деяких країнах світу у 2010р., ц/га

Продукція	Канада	США	Німеччина	Франція	Польща	Україна
Пшениця	27,8	29,9	78,1	74,5	41,7	26,8
Ячмінь	32,6	39,3	65,4	68,4	34,4	19,7
Кукурудза	83,7	103,4	97,5	91,1	32,6	45,1
Соняшник	16,0	17,4	24,1	23,5	18,1	15,0

Джерело: розраховано за даними ФАО.

Ситуація, що склалася в сучасному сільському господарстві України потребує негайних змін.

Такими позитивними змінами має стати широке впровадження інноваційних технологій та новітніх розробок у виробництво, які послужать каталізатором для підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств, сприятимуть підвищенню урожайності культур, якості виробленої продукції, дадуть можливість знизити витрати виробництва. Такою інновацією може бути впровадження ресурсозберігаючих технологій, використання яких практикують вже десятки років в багатьох країнах світу та отримують позитивні вражаючі результати.

Ступінь прибутковості та ефективність виробництва як окремого господарства, так і країни в цілому, показує рентабельність його виробництва. Суб'єкт господарювання вважається рентабельним, якщо суми отриманого доходу від виробництва та реалізації продукції достатньо не тільки для покриття витрат, а і для утворення прибутку. Порівнявши показники рентабельності виробництва підприємствами продукції рослинництва за період 2000–2010 років, висновок є не досить позитивним, адже в цілому по галузі цей показник знизився на 3,9 в. п. (табл. 3).

Наведені дані ще раз підтверджують низький рівень розвитку сільського господарства України, та необхідність проведення докорінних змін у стратегії розвитку аграрних підприємств. Тому, якщо рівень рентабельності визначається величиною прибутку отриманого підприємством, то слід відмітити фактори, що безпо-

середньо впливають на його формування. А саме, підвищення продуктивності праці, фондівдачі, економія матеріальних ресурсів та рівень технологічного прогресу дадуть змогу підвищити ефективність виробничої діяльності на підприємстві та організувати свою діяльність, шляхом розробки стратегії економічного розвитку підприємства та енергоощадного виробництва.

Таблиця 3

Рентабельність виробництва продукції рослинництва в Україні, %

Рік	Продукція рослинництва	З неї:			
		пшениця	ячмінь	кукурудза	соняшник
2000	30,8	64,8	6,4	14,0	52,2
2005	7,9	3,1	4,8	17,8	24,3
2006	11,3	7,4	11,1	56,2	20,7
2007	32,7	28,7	-11,1	24,7	70,5
2008	19,6	16,4	7,1	7,9	18,4
2009	16,9	7,3	37,0	12,9	41,4
2010	26,7	13,9	16,7	62,1	64,7

Одним із основних елементів різноманітної кількості технологій вирощування сільськогосподарських культур був, є і, принаймні в найближчому майбутньому, залишатиметься обробіток ґрунту. Саме стан ґрунту найбільше впливає на урожайність сільськогосподарських культур. Виснаження його інтенсивними технологіями ведення землеробства призвело до зростання екологічної загрози, негайної потреби розробки та впровадження альтернативних способів господарювання спрямованих на захист ґрунтів і підвищення його природної родючості.

Висновки. За результатами проведених досліджень виявлено, що основні фактори, що безпосередньо впливають на конкурентоспроможність продукції рослинництва, яка на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках є обсяг матеріальних затрат. Оскільки ціна на сировину та матеріали є зовнішнім фактором, що не залежить від господарства, то основним шляхом оптимізації витрат на матеріали визначено впровадження ресурсозберігаючих технологій, за рахунок стимулювання інновацій.

Для того, аби сільськогосподарські підприємства мали реальний шанс перейти на новий етап у виробничому процесі, успішно функціонувати на ринку сільськогосподарської продукції, необхідно бути активним учасником інтеграційних процесів, розробити відповідну стратегію розвитку та використання нововведень. Також слід забезпечити сільськогосподарським товаровиробникам, що впроваджують у виробництво інновації, фінансову підтримку з боку держави, створити надійний кредитний механізм для фінансування таких проектів. У свою чергу, агропромислова інтеграція має стати одним із основних факторів підвищення економічних показників розвитку та зниження витрат виробництва. Адже лише економічно стійкі підприємства, що виробляють якісну конкурентоспроможну продукцію, можуть бути успішним учасником на ринку. Сьогодні, в Україні, інтеграційні процеси знаходяться на етапі розвитку, а тому потребують подальшого вивчення, вдосконалення та розвитку.

Відповідно до сучасних реалій, модель інноваційно-інвестиційного розвитку сільськогосподарських підприємств забезпечить залучення інвестицій, впровадження інновацій, відновлення конкурентоспроможного виробництва, підвищення інтелектуалізації та інноваційної культури суспільства. Для цього вона повинна мати комплексність, цільову спрямованість, безперервність і містити чіткий напрям розвитку на перспективу.

Література

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Вдовиченко А. М. Фінансові ресурси населення та їх вплив на інноваційні процеси в Україні / А. М. Вдовиченко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1(91). – С. 207–217.
3. Янковська О. І. Інноваційний процес у сільському господарстві / О. І. Янковська // Наука і економіка : наук.-теоретич. журн. Хмельницьк. екон. університету. – 2009. – № 4 (16), Т. 2. – С. 54–58.
4. Лайко П. А. Інноваційні процеси в аграрному секторі економіки / П. А. Лайко, М. М. Кулієв // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 26–30.
5. Легеза Д. Г. Вплив матеріальних витрат на конкурентоспроможність продукції / Д. Г. Легеза // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnu_eamb/2011_168_1/111dg.pdf
6. Осипов Ю. М. Время философии хозяйства. В 3 кн. с приложением / Ю. М. Осипов. – М. : Экономистъ, 2003. – 656 с.
7. Мороз В. В. Управление затратами как важный аспект развития сельскохозяйственных предприятий / В. В. Мороз, О. О. Недбалюк // Экономические науки. Маркетинг и менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2011/Economics/6_96566.doc.htm